УДК: 376-056.263:616.28-008.14-053.2:616-089.843-031:611.854-032(043.5)

Валентина Жук,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями слуху
E-mail: valechka_zhuk@ukr.net
ORCID ID orcid.org/0000-0001-8183-5250
Researcher ID Q-1331-2016

Valentina Zhuk,
doctor of philosophy, Senior Researcher, Department of Education of Children with Hearing Impairments

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Київ, Україна
вул. М. Берлінського 9, Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
9 Berlinsky st., Kyiv, 04060, Ukraine

СЛУХООРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ СЛОВЕСНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З КОХЛЕАРНИМИ ІМПЛАНТАМИ

HEARING-ORIENTED TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF SPEECH IN CHILDREN WITH COCHLEAR IMPLANTS

Анотація. *Мета статті* – проаналізувати понятійний апарат, сутність, складові та змістовий аспект слухоорієнтованих технологій в освітній практиці роботи з дітьми з кохлеарними імплантами.

Методи дослідження: аналіз міжнародного та вітчизняного практичного досвіду; експертне обговорення.

Результати. Розглянуто сутність дефініцій «педагогічна технологія», «мовленнєвий розвиток», «слухомовленнєвий розвиток», «слухоорієнтовані

технології» у контексті корекційно-розвивальної роботи з дітьми з кохлеарними імплантами. Виявлено основні характеристики, за якими технологія роботи з дітьми з порушеннями слуху може бути віднесена до слухоорієнтованої, а саме: слухоорієнтований стиль взаємодії дорослих з дитиною; родиноцентрованість корекційно-розвивального впливу; обов'язковість раннього втручання, що передбачає тріаду виявлення, слухопротезування, раннього педагогічного пливу; комплексність, що поєднує медико-технічну, соціальну, економічну, психологічну, педагогічну складові; залучення ресурсів держави (державні програми скринінгу слуху, раннього втручання, слухопротезування та ін.), громади (батьківські громадські організації, громадські організації носіїв кохлеарних імплантів та ін.), родини. З'ясовано, що слухоорієнтовані технології мають міждисциплінарний характер реалізації, містять діагностичну, медико-реабілітаційну, соціально-педагогічну та навчально-просвітницьку складові. Зазначено широке розповсюдження слухоорієнтованих технологій у сучасних освітніх практиках, що засвідчує їх ефективність та конкурентноспроможність у варіативних системах супроводу дітей, слухопротезованих системами кохлеарної імплантації.

Висновки. Результати аналізу понятійного апарату, притаманного науковому дискурсу, присвяченому слухоорієнтованим технологіям супроводу дітей з порушеннями слуху, дозволили розглядати слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами як процес і результат опанування словесного мовлення з опорою на доступні слухові враження, а слухоорієнтовані технології як системи педагогічних впливів, спроєктовані задля досягнення мети формування словесного мовлення на відновленій слуховій основі у максимально наближений до природного спосіб. Виявлення спільних структурних складових, основних підходів, методичних засобів слухоорієнтованих технологій можуть слугувати підґрунтям для подальшого удосконалення варіативної системи супроводу дітей з кохлеарними імплантами у нашій країні.

***Ключові слова**: порушення слуху; діти з кохлеарними імплантами; розвиток слухового сприймання та формування мовлення.*

Abstract. The purpose of the article is to analyze the conceptual apparatus, essence, components and content aspect of hearing-oriented technologies in the educational practice of working with children with cochlear implants.

Research methods: analysis of international and domestic practical experience; expert discussion.

Results. The essence of the definitions "pedagogical technology", "speech development", "auditory-speech development", "hearing-oriented technologies" in the context of corrective and developmental work with children with cochlear implants is considered. The main characteristics have been identified, according to which the technology of working with children with hearing impairment can be classified as hearing-oriented, namely: hearing-oriented style of interaction between adults and children; family-centeredness of corrective and developmental influence; the necessity of early intervention, which involves the triad of detection, hearing aids, and early pedagogical support; complexity, combining medical and technical, social, economic, psychological, pedagogical components; involvement of state resources (state programs of hearing screening, early intervention, hearing aids, etc.), communities (parental public organizations, public organizations of cochlear implant wearers, etc.), families. It was found that hearing-oriented technologies have an interdisciplinary nature of implementation, contain diagnostic, medical-rehabilitation, social-pedagogical and educational-educational components. The widespread distribution of hearing-oriented technologies in modern educational practices is noted, which proves their effectiveness and competitiveness in variable support systems for children with hearing aids with cochlear implantation systems.

Conclusions. The results of the analysis of the conceptual apparatus inherent in the scientific discourse dedicated to hearing-oriented technologies for accompanying children with hearing impairments allowed us to consider the

hearing-speech development of children with cochlear implants as the process and result of mastering verbal speech based on available auditory impressions, and hearing-oriented technologies as systems of pedagogical influences designed for achieving the goal of forming verbal speech on a restored auditory basis in a way that is as close to natural as possible. Identification of common structural components, main approaches, methodological tools of hearing-oriented technologies can serve as a basis for further improvement of the variable system of accompanying children with cochlear implants in our country.

Key words: *hearing impairment; children with cochlear implants; development of auditory perception and formation of speech.*

Актуальність дослідження. Захворювання слухової системи та спричинені ними порушення слуху віднесено до найбільш розповсюджених медико-соціальних проблем, з якими стикається суспільство, втрата слуху посідає третє місце серед причин інвалідності у світі. В останні десятиліття спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності осіб з порушеннями слуху, нині тією чи іншою мірою порушений слух має 1,5 млрд людей на планеті. Майже третина з них, близько півмільйона осіб, потребує слухопротезування. За прогнозом ВООЗ, до 2050 року порушення слуху може мати кожний четвертий мешканець планети, що становитиме близько 2,5 млрд осіб. Водночас, визнано, що капіталовкладення впродовж десяти років у надання допомоги особам, що мають захворювання слухової системи та спричинені ними порушення слуху, здатні покращити життя більш ніж 1,4 млрд людей та мати суттєві позитивні фінансові наслідки, оскільки кожний витрачений на вчасну ефективну

допомогу долар дозволить у шістнадцять разів мінімізувати необхідність фінансових витрат у майбутньому (за даними Першої всесвітньої доповіді по проблемам слуху ВООЗ, 2021 р.).

Більшість осіб з глибоким порушенням слуху та глухотою мають нейросенсорні порушення слухової системи, які можуть бути компенсовані за допомогою систем кохлеарної імплантації. Понад 450 тисяч осіб у світі вже є носіями кохлеарних імплантів, стрімко зростає кількість дітей, слухопротезованих системами кохлеарної імплантації і в Україні. Водночас, традиційні для роботи з дітьми з порушеннями слуху науково-методичні підходи не можуть бути достатньо ефективними у корекційно-розвивальній роботі з ними та повною мірою сприяти реалізації їхнього слухомовленнєвого потенціалу через специфічність сенсорного сприймання, інтерпретації акустичних сигналів та мовленнєвого розвитку на відновленій слуховій основі.

В останні роки у контексті національної соціальної, освітньої політики, зорієнтованої на упровадження міжнародних стандартів надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами, питання слухомовленнєвого розвитку розглядаються як такі, що мають виняткове значення для функціонування особистості, мінімізації та усунення соціально-комунікативних бар'єрів, активності та участі особи у всіх сферах суспільного життя. Технологічне забезпечення корекційно-розвивального впливу на слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами актуалізується й соціальним запитом на розширення функціональних можливостей особистості, в тому числі з

глибоким порушенням слуху та глухотою, комфортне існування у різних соціальних контекстах; потребою практики в забезпеченні педагогічного процесу універсальним алгоритмом дій, спрямованих на оптимізацію слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку слухового сприймання та мовлення є традиційною для сурдопедагогіки. Вона була у центрі уваги науковців впродовж багатьох років, вивчалася у межах різних методичних підходів, пошук способів її розв'язання здійснювався у медико-технічних, психолого-педагогічних, соціокультурних напрямах, однак, остаточного розв'язання не знайшла й донині. Питання розвитку мовлення з використанням слухових можливостей досліджувалися вітчизняними науковцями – К. Бойко, А. Гольдберг, П. Гуслистим, Р. Краєвським та ін., зарубіжними сурдопедагогами – N. Erber, C. Hudgins, J.Kelly, D. Ling, E. Wedenberg та ін. На необхідності використання залишків слуху, врахуванні філогенетичних й онтогенетичних закономірностей формування механізму слухання і говоріння у дітей з порушеннями слуху не лише на корекційно-розвивальних заняттях, а й впродовж навчального процесу у закладі освіти та життєдіяльності наголошують сучасні дослідники С. Литовченко, О. Круглик, К. Луцько, Б. Мороз та ін. Розвиток слухового сприймання у сурдопедагогіці вичався у єдності з формуванням звуковимови та розвитком словесного мовлення у цілому. Зокрема, О. Савченко було запропоновано акустико-лінгвістичний

підхід, що передбачає оволодіння механізмом слухового сприймання, який розглядається як здатність людини диференційовано сприймати акустичні ознаки, їх функціональні зв'язки і властиві немовленнєвим звуковим подразникам та одиницям мовлення різних рівнів з одночасним і послідовним формуванням артикуляційних образів фонем. Робиться акцент на обов'язковому забезпеченні комфортного звукопідсилення [4].

E. Buss, G. Diller, H. Ebrahimi, P. Guberina, D. Horn, D. Houston, M. Hyde, R. Miyamoto, B. Wilson та іними науковцями розроблено та впроваджено у практику багатьох країн системи супроводу дітей з кохлеарними імплантами, які враховують національний контекст, особливості державної медичної сфери, освітньої політики, економічні можливості та соціальні пріоритети та ґрунтуються на максимальному використанні покращених слухових можливостей [5, 6, 7].

Вітчизняні науковці, А. Колупаєва, О. Таранченко вважають, що організація якісного освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами можлива за ефективного застосування певного комплексу технологій, які враховують специфіку особливих освітніх потребу учнів, а також соціальних детермінант, забезпечують продуктивну взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу. Стратегічна взаємодія суб'єктів освітнього поля з використанням технологічного інструментарію мають забезпечити академічну та соціальну самореалізацію молодого покоління [2].

Основним орієнтиром для обрання педагогічних технологій, методів та дидактичних прийомів у роботі з дітьми з порушеннями слуху визнається не стан слухової функції (внутрішній чинник), як це було раніше й знаходило відображення в окремих методиках навчання глухих дітей і дітей зі зниженим слухом, а наявність, спосіб та своєчасність слухопротезування та педагогічного втручання [1].

Мета статті – проаналізувати понятійний апарат, сутність, складові та змістовий аспект слухоорієнтованих технологій в освітній практиці роботи з дітьми з кохлеарними імплантами.

Методи дослідження: аналіз міжнародного та вітчизняного практичного досвіду; експертне обговорення.

Результати дослідження.

У контексті означеної проблеми вбачається за доцільне зупинитися на визначенні ключових дефініцій.

За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодій, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти. Основними параметрами технології визнано системність, інтегративність, відповідність конкретній меті (В. Беспалько, С. Сисоєва); визначення кінцевого результату; поетапне розташування і точне відтворення певних дій (М. Єфименко, І. Прокопенко); визначеність включених у технологію процедур, операцій; відтворюваність – можливість використання

технології іншою людиною після спеціального навчання (Н. Нікітна), концептуальність, системність, керованість педагогічного процесу, ефективність для досягнення результатів навчання, відтворюваність (В. Кукушкіна). Актуальним для нашого дослідження також є бачення технології, згідно з яким її зміст передбачає формування процесу, надання йому цільової спрямованості, «векторності», оптимізацію діяльності, забезпечення сталості процесу; створення механізмів саморегуляції процесу, забезпечення умов, сприятливих для реалізації мети (Р. Вайнола). Отже, педагогічна технологія науковцями розглядається як система педагогічних впливів, спроектована задля досягнення певної мети.

У наукових працях «розвиток» розглядають як складний інволюційно-еволюційний поступовий рух, під час якого відбуваються прогресивні та регресивні зміни (Б. Ананьєв, Л. Виготський); становлення функції у процесі життєдіяльності (С. Бондаренко); якісне оновлення (Н. Карпова); зміни, які відбуваються з часом у психіці та поведінці людини (З. Симерницька, О. Спіркін, М. Каган); комплексний процес змін у часі, пов’язаних як із біологічним дозріванням організму, так і з впливом соціокультурного середовища, в якому живе дитина (Л. Журавльова).

Слухове сприймання є процесом, включеним у діяльність всієї сенсорної системи людини (А. Браун). Воно розглядається як засіб забезпечення взаємодії між людьми, спілкування. Сприймання звуків дитиною має в своїй основі чітку

комунікативну спрямованість. Від перших місяців, навіть тижнів, життя слухова поведінка дитини має соціальний характер, зокрема, дитина активно реагує на голос матері, інших людей найближчого оточення. У подальшому розпізнавання звуків мовлення оточуючих забезпечує розуміння висловлювань. Оволодінням дитиною системою звукових (фонетичних) кодів, мовленнєвих значень, синтаксичними, граматичними особливостями мовлення на основі наслідування сприйнятого забезпечує задоволення потреби у спілкуванні. В освіті дітей з порушеннями слуху панували різні позиції щодо ролі та доцільності розвитку слухового сприймання, діапазон наукового бачення проблеми був і залишається широким, від заперечення необхідності спрямувати зусилля та витрачати час на недосяжні і непотрібні цілі до визнання необхідності переведення всього освітнього процесу на слухову основу.

Поняття «мовленнєвий розвиток» визначається як цілеспрямоване формування мовленнєвих навичок та вмінь (правильної звуковимови, доречного добору або сполучення слів та інших мовних і позамовних засобів, використання слів у відповідній граматичні формі тощо), які забезпечують функціонування процесу мовлення відповідно до мовних норм (Н. Гавриш); робиться акцент на його комунікативному значенні, здатності особи користуватися мовою як засобом взаємодії у спілкуванні з оточуючими людьми (Т. Завязун, Т. Пірожeнко, А. Самохвалова), взаємозв’язку з когнітивними й особистісними структурами, умовах соціокультурного середовища, його

збагаченні сенсомоторними стимулами (Л. Журавльова); характеризується через показники «звукової культури», лексичного, семантичного, морфологічного, синтаксичного оформлення, граматичної будови мовлення (А. Богуш).

Проблема мовленнєвого розвитку – одна з ключових проблем спеціальної педагогіки, оскільки її розв'язання створює підґрунтя для освіти дітей з особливими освітніми потребами впродовж життя, комфортного функціонування у соціумі (І. Дмитрієва, С. Конопляста, С. Миронова, Н. Пахомова, Н. Савінова, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Фомічова, М. Шеремет та ін.). Опанування мовлення сприяє задоволенню соціальних потреб (налагодження розгалужених соціальних контактів, уміння налагоджувати взаємини та спільну діяльність, гармонізувати стосунки, висловлювати свою позицію), а також розв'язанню завдань пізнавального характеру (знання мови як універсального засобу передачі інформації та вміння використовувати цей комунікативний засіб з метою отримання знань).

Питанням удосконалення словесного мовлення дітей з порушеннями слуху в його усній та писемній формах традиційно надається значна увага науковців, у тому числі сучасних. Різні аспекти навчання усного та писемного словесного мовлення дітей з порушеннями слуху досліджували К. Бойко, А. Гольдберг, Н. Засенко, І. Колесник, Л. Лебедєва, К. Луцько, Т. Марчук, Е. Пущин, Л. Фомічова, М. Шеремет та ін.

Поняття «слухомовленнєвий розвиток», поєднує слухову і мовленнєву складові. Щодо дітей з порушеннями слуху воно

увійшло до наукового обігу в останні десятиліття, коли з'явилася можливість суттєвого покращення якості сприймання акустичних сигналів у осіб з порушеннями слуху з допомогою високотехнологічних медико-технічних засобів та використання як сенсорної основи мовленнєвого розвитку. До певного часу формування мовленнєвої компетентності дітей з важкими порушеннями слуху за умов вкрай обмеженої можливості сприймати акустичні сигнали, в тому числі усне мовлення, спонукало до широкого застосування «обхідних шляхів», методів «читання з губ», раннього глобального читання, використання зору, вібраційного, тактильного відчуттів як провідних у роботі над розвитком мовлення. Діагностування важких порушень слуху у перші дні життя новонароджених, компенсаторні можливості сучасних засобів слухопротезування, в тому числі систем кохлеарної імплантації, та рання допомога розширили арсенал засобів педагогічного впливу, який може бути використаний у навчанні дітей з порушеннями слуху. Вивчення механізмів та можливостей розвитку слухового сприймання мовленнєвого матеріалу дітьми з порушеннями слуху з допомогою технічних засобів приводить до переосмислення його ролі. Покращене з допомогою технічних засобів слухове сприймання слугує функціональним базисом пізнавального розвитку, основою розвитку словесного мовлення. Відтак, воно розглядається не з точки зору відповідності вузькокорекційній меті, а як системоутворюючий чинник освітнього процесу та інтегральний чинник всієї життєдіяльності (L. Grammatico, П. Губеріна та ін.).

Слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами – це процес і результат опанування словесного мовлення з опорою на доступні слухові враження.

Поняття «слухомовленнєвий розвиток» інтерпретують як опанування мовлення дітьми з важкою втратою слуху, слухопротезованими потужними слуховими апаратами та кохлеарними імплантами, природним шляхом, з опорою на слухові враження та оцінюють за критеріями сформованості компонентів мовленнєвої діяльності – сприймання, розуміння, активне мовлення. Здійснення категоріально-аспектного аналізу цього поняття з позицій системного підходу дозволило нам розглядати його як цілісну психофізіологічну та лінгводидактичну категорію з огляду на характер взаємозв'язків між її слуховою, мовленнєвою та психолого-педагогічною складовими та визначити важливі психолого-педагогічні та медико-технічні аспекти проблеми. До психолого-педагогічних відносимо ранній початок та систематичний характер корекційно-розвиткових занять, визнання важливої ролі слухових вражень та необхідність цілеспрямованого розвитку слухових можливостей для оптимізації умов розвитку усного словесного мовлення, врахування індивідуальних можливостей, до медико-технічних – важливість слухової стимуляції коркових відділів слухової системи, починаючи з перших етапів розвитку дитини. Отже, під поняттям «слухомовленнєвий розвиток» розуміємо процес якісної зміни мовлення як психофізичного явища, що реалізується на слуховій сенсорній основі у взаємозв'язку з когнітивними

(пізнавальні процеси і функції) й особистісними (мовленнєва компетентність) структурами.

Слухомовленнєвий розвиток дітей з порушеннями слуху специфікується у варіантах стану слуху, часу його втрати або погіршення, мовного типу та соціокультурного статусу родини, мовленнєвого середовища (словесного, жестового, білінгвально-бімодального), способів слухопротезування (слухові апарати з різними технологічними можливостями, кохлеарні імпланти; монолінгвальне, білінгвальне слухопротезування) та наслідків (фізична можливість сприймати акустичні сигнали та нейропсихологічна здатність їх інтерпретувати) корекції слуху технічними засобами тощо. Така специфіка тією чи іншою мірою враховується при виборі освітнього шляху, визначенні особливих потреб дитини та способів їх задоволення, змісту й методів навчання. Серед критеріїв вибору освітніх технологій наразі на другий план відходять медичні (глуха дитина чи зі зниженим слухом за фізичними показниками без врахування ефективності технічних засобів корекції), темпоральні (час виникнення порушення), натомість актуалізуються соціокультурні, набувають ваги технічні (слухопротезована дитина чи ні, у який спосіб, якою є ефективність слухопротезування) чинники. Отже, дієва технологія корекційно-розвивального впливу перш за все має враховувати не фізичний слух і ступінь його втрати, а наявні внутрішні та зовнішні ресурси. На тлі такого розуміння в останні десятиліття виникли та набули розповсюдження слухоорієнтовані технології, за яких скориговане медико-технічними та

педагогічними засобами слухове сприймання використовується як основа для мовленнєвого розвитку, застосування «обхідних шляхів» мінімізується, розвиток мовлення відбувається природним способом в аудіально та вербально насиченому середовищі, спонтанно у процесі слухового онтогенезу (що не виключає необхідності спеціальних занять). Серед сучасних практик в освіті дітей з порушеннями слуху, в тому числі слухопротезованих системами кохлеарної імплантації, вони посідають чільне місце, їх розробленням та впровадженням займаються відомі науковці – Беатріс Кусмай, Браян Лемб, Еулалія Джуан, Івон Зебенс, Ізабель Монтейро да Коста, Кетрін Бірман, Кайс Хан, Лео Де Рейв, Педро Брас да Сильва, Пейдж Стрінгер, С'ю Арчболд та інші. Слухоорієнтованими технологіями послуговуються природний слухоорієнтований усний підхід, аудіовербальна методика, верботональна система, метод СУГ (слухай, учись, говори), метод слухомовленнєвої терапії (AVT) та інші. Слухоорієнтовані технології застосовуються у супроводі дітей з кохлеарними імплантами у Сполучених Штатах Америки, Австрії, Хорватії, Угорщині, Німеччині, Литві, Іспанії, Португалії, Казахстані, Австралії, країнах Африки.

Аналіз теорії і практики застосування слухоорієнтованих технологій в нашій країні та за кордоном дав можливість нам виявити спільні риси, які їм притаманні:

– слухоорієнтований стиль взаємодії дорослих з дитиною;
– родиноцентрованість корекційно-розвивального впливу;

– обов’язковість раннього втручання, що передбачає тріаду: виявлення, слухопротезування, педагогічного пливу;
– комплексність корекційно-розвивального впливу, що поєднує медико-технічну, соціальну, економічну, психологічну, педагогічну складові;
– залучення ресурсів держави (державні програми скринінгу слуху, раннього втручання, слухопротезування та ін.), громади (батьківські громадські організації, громадські організації носіїв кохлеарних імплантів та ін.), родини.

Слухоорієнтовані технології мають міждисциплінарний характер реалізації, містять діагностичну, медико-реабілітаційну, соціально-педагогічну та навчально-просвітницьку складові. Діагностична складова – скринінг слуху новонароджених та моніторинг стану слухової функції впродовж життя. Медико-реабілітаційна складова – вчасне якісне слухопротезування та медико-технічний супровід. Соціально-педагогічна – формування соціокомунікативних навичок у широкому освітньо-розвивальному полі, адаптування освітнього середовища до особливостей та потреб дитини. Навчально-просвітницька складова передбачає заходи, спрямовані на розповсюдження знань про можливості та сучасні підходи щодо слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами, варіативні форми і методи корекційно-розвивальної роботи з ними.

Серед важливих змістових аспектів у межах слухоорієнтованих технологій варто відзначити спрямованість на:

– системне збагачення слухового досвіду;
– формування соціокомунікативних навичок на слуховій основі;
– розповсюдження корекційно-розвивального впливу на усе широке середовище розвитку, включаючи корекційно-розвивальні заняття (у спеціальних закладах освіти, центрах слуху і мовлення, центрах кохлеарної імплантації різного підпорядкування державного і приватного секторів (підпорядковані Міністерству освіти і науки України при спеціальних закладах освіти, Міністерству охорони здоров'я України при поліклініках, клінічних лікарнях, наукових установах Національної академії медичних наук України), щоденні рутини, повсякденне спілкування тощо;
– врахування індивідуальних особливих потреб, зокрема, зумовлених умовами розвитку;
– орієнтування переважно на етапи слухомовленнєвого розвитку, а не вік, рік навчання, стан слуху до слухопротезування;
– для ранопротезованих дітей – акцент на спонтанний розвиток слуху й мовлення у природних умовах, для пізнопротезованих – створення умов для спонтанного слухомовленнєвого розвитку (увага до акустичних сигналів, їх інтерпретування);
– для дітей, які володіють словесним мовленням, – переведення його на нову сенсорну (слухову) основу, удосконалення з використанням слухових вражень;
– для дітей, які не володіють словесним мовленням, – поетапне (починаючи від домовленнєвих навичок, які створюють

підґрунтя для подальшого мовленнєвого розвитку) формування мовлення на слуховій основі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У варіативних національних системах супроводу дітей з кохлеарними імплантами в останні десятиліття визнаними і популярними є слухоорієнтовані технології. Широка географія застосування засвідчує їх ефективність у супроводі дітей з кохлеарними імплантами. Особливостями технологій є обов'язковість слухопротезування, залученість дитини і її родини до програм раннього втручання, родиноцентрованість, слухоорієнтованість, міждисциплінарність. Подальшого наукового вивчення потребують питання удосконалення вітчизняної системи супроводу дітей з кохлеарними імплантами на сучасних засадах з врахуванням світового досвіду та національного контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук, В. (2019). Розвиток словесного мовлення дитини з порушенням слуху / *Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у дошкіллі :* навч.-метод. посібник / С. В. Литовченко, В. В. Жук, В. В. Литвинова. К.: ФОП Симоненко О. І. – С. 4-89.

2. Колупаєва, А.А., Таранченко, О.М. (2019). Інклюзивна практика: технології навчання. Видавництво КЕНГУРУ. 160 с.

3. Обухова, Н. О. & Дудченко, Т.М. (2020). Особливості кохлеарної імплантації та методи слухомовленнєвої реабілітації дітей з кохлеарним імплантом. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Випуск №16, том 2. Режим доступу: https://aqce.com.ua/vipusk-n16-tom-22020/obuhova-no-dudchenko-tm-osoblivosti-kohlearnoi-implantacii-ta-metodi-sluhomovlennjevoi-reabilitacii-ditej-z-kohlearnim-implantom.html

4. Савченко, О.О. (2004). Оптимізація розвитку слухового сприймання у дітей з порушенням слуху. Автореферат дисертації на здобуття наук. ст. канд. пед. наук: 13.00.03. Інститут спеціальної педагогіки АПН України. К. 21 с.

5. Anagnostou, F. & Crocker, S. (2017). A preliminary study looking at parental emotions following cochlear implantation. Cochlear Implants International. Vol. 8 (2). P. 68-86. doi:10.1179/cim.2007.8.2.68.

6. Cohen, N. (2004). Cochlear implant candidacy and surgical considerations. Audiol. Neurootol, 9 (4). 197-202. https://www.karger.com/Article/Abstract/78389

7. Michael, R., Attias, J. & Raveh, E. (2019) Cochlear Implantation and Social-Emotional Functioning of Children with Hearing Loss. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 24(1), 25–31, https://doi.org/10.1093/deafed/eny034

REFERENCES

1. Zhuk, V. (2019). Rozvytok slovesnoho movlennia dytyny z porushenniam slukhu [Development of verbal speech of a child with hearing impairment] / Novyi format osvitnoho seredovyshcha: dity z porushenniamy slukhu u doshkilli : navch.-metod. posibnyk [A new format of the educational environment: children with hearing impairments in preschool: teaching method. manual] / S. V. Lytovchenko, V. V. Zhuk, V. V. Lytvynova. K.: FOP Symonenko O. I. [in Ukrainian].

2. Kolupaieva, A.A. & Taranchenko, O.M. (2019). Inkliuzyvna praktyka: tekhnolohii navchannia [Inclusive practice: learning technologies] Vydavnytstvo KENHURU [in Ukrainian].

3. Obukhova, N.O. & Dudchenko, T.M. (2020). Osoblyvosti kokhlearnoi implantatsii ta metody slukhomovlennievoi reabilitatsii ditei z kokhlearnym implantom [Features of cochlear implantation and methods of hearing and speech rehabilitation of children with a cochlear implant] Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky). Vypusk №16, tom 2. [in Ukrainian].

4. Savchenko, O.O. (2004). Optymizatsiia rozvytku slukhovoho spryimannia u ditei z porushenniam slukhu [Optimizing the development of auditory perception in children with hearing impairment] Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia nauk. st. kand. ped. nauk: 13.00.03. Instytut spetsialnoi pedahohiky APN Ukrainy. K. [in Ukrainian].

5. Anagnostou, F. & Crocker, S. (2017). A preliminary study looking at parental emotions following cochlear implantation. Cochlear Implants International. Vol. 8 (2). P. 68-86. doi:10.1179/cim.2007.8.2.68 [in English].

6. Cohen, N. (2004). Cochlear implant candidacy and surgical considerations. Audiol. Neurootol, 9 (4). 197-202. https://www.karger.com/Article/Abstract/78389 [in English].

7. Michael, R., Attias, J. & Raveh, E. (2019). Cochlear Implantation and Social-Emotional Functioning of Children with Hearing Loss. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 24(1), 25–31, https://doi.org/10.1093/deafed/eny034 [in English].

ПОШУКИ Й ЕКСПЕРИМЕНТИ

УДК 376-056.26: 617.75

Олег Легкий,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями зору
olegkij@ukr.net
ORCID ID:0000-0001-8934-7390
ResearcherID: O-6625-2016

Oleg Legkij,
PhD in Pedagogy,
Senior Research Fellow Department of Education of Children with visual impairment

Світлана Кондратенко,
науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями зору
svetulya39.sk@gmail.com